

PRO ZAHRÁDKÁŘSKOU PRAXI 13

PĚSTOVÁNÍ RŮŽÍ V ZAHRÁDKÁCH

Zahrada bez růží si nelze představit. Bez nádhery a pestrosti jejich barev, svěžesti a křehkosti jejich květných kalichů na vznosných stoncích, bez odlesku slunce v jejich listech, lahodné vůně - a někdy i bez toho škrábnutí, kdy jak by nám svým ostnem připomínaly nešetrný zloah - prostě bez toho všeho zahrádka ani není zahrádkou. Každé pojednání o růžích obvykle začíná historií a episy o nich, vědecké, pěstitelské a poetické, vyplnily by pěknou knihovnu. V Národním muzeu v Praze spatřujeme malý úlomek kamene s otiskem listu růže s vysvětlením, že jde o třetihorní usazeninu od Březin u Děčína. Růže zřejmě u nás kvetly již před mnoha a mnoha tisíci lety, ale první doložené zprávy o nich pocházejí ze Střední Asie a Číny. Odtud vyšla většina druhů, jež založily slávu kulturních růží, po mnohonásobném prokřížení pěstovaných dnes i v našich zahrádkách. Původ jednotlivých druhů je základem složitého systému třídění. Pro běžnou potřebu vystačíme s označením, používaným v katalogích růžařských podniků.

Velkokvěté růže

Pod tímto názvem bývají uváděny čajohybridy a s nimi pernetiany a remontantní růže starších dob. Vzájemným křížením růží těchto skupin se dospělo k odrůdám, jež nelze označit za čistý druh určité skupiny. Většina velkokvětých růží má dlouhé, úhledně tvarované poupě, pozvolna rozkvétající. Korunní plátky plných květů se postupně svinují nazpět a také rozevřené květy vynikají dobrou stavbou. Rozkvétají jednotlivě na koncích dlouhých, pevných stonků, málo rozvětvených. Dokonalá velkokvětá růže má výraznou barvu květu, která se nemění, příjemnou vůni a krásný, zdravý list. Oblíbeny jsou k řezu do vázy, ale i jako pěkná ozdoba záhonů, zvláště u obytné budovy, nebo místa, kde se často zdržujeme. Každoroční přírůstek novinek donucuje školky k rušení starších odrůd a v kultuře zůstávají z nich jen ty nejlepší. Již jen málokde se nalezne kdysi oblíbená

„Mne ... otine pestout více než osmdesátiletá, s půvabným ... onnými květy a poměrně zimovzdorná. V roce 1891 vznikla nejslavnější z bílých růží „Kaiserin Auguste Viktoria“ a její květy, s lehkým žlutozeleným nádechem, násily si naše babičky k oltáři. Známa „Gloria Dei“, zlatožlutá s červenavým okrajem, zvaná „růže století“, byla překvapením roku 1945 a její význačné vlastnosti zdědily četné odrůdy z dalších křížení. Posledních patnáct let je ve znamení nových barev a také přibýlo odrůd vícebarevných. Nástup tzv. modrých růží zahájily „Prélude“ a „Sterling Silver“ a dnes máme řadu odrůd ve studených šedomodrých i v teplejších růžovo-fialových tónech - a jen ta skutečně čistě modrá barva čeká na svého objevitele. Zářivě oranžovočervená „Super Star“ je výsledkem 25 let šlechtitelské práce. Nový barevný tón uchvátil milovníky růží a záhy se objevily další novinky podobného odstínu.

Z novějších až nejnovějších velkokvětých růží, množných v našich školkách:

bílé - Virgo, Message, Pascali, Mount Shasta, Iglu

žluté - Gloria Dei, King's Ransom, Kabuki, Landora

růžové - Chicago Peace, Carla, Ballet, Maria Callas

oranžové - Bettina, Tzigane, Wiener Charme, Apogée

oranžovočervené - Super Star, Königin der Rosen, Interflora

červené - New Yorker, Queen of Bermuda, Baccara, Lovita

tmavočervené - Papa Meilland, Norita, Mr. Lincoln

tzv. modré - Mainzer Fastnacht, Saint-Exupéry, Améthyste

vícebarevné - Traviata, Rina Herholdt, Granada, Neue Revue

Velkokvěté růže jsou poměrně málo odolné vůči zimě, musí být dobře chráněny. Odrůdy slabého růstu sázíme 35 až 40 cm od sebe, silně rostoucí, jako „Gloria Dei“, 50 cm i více.

Mnohokvěté růže

Další velká skupina zahradních růží zahrnuje polyanty, polyantahybridy a floribundy. Polyanthus znamená mnohokvětý. Tvoří květy v mnohokvětých chomáčích a vznikaly zprvu křížením *Rosa multiflora* s *Rosa Chinensis*. Dnes známe četné odrůdy se spletími rodokmeny, ve dvou základních typech:

1. Vlastní polyanty s drobnějšími, často plnými květy, obvykle ve velkých, chomáčovitých květenstvích.

2. Polyantahybridy, jež mají květy dosti veliké, často jednoduché nebo jen málo plné, v rozkvětu ploché, v menších květenstvích.

Většina polyant a polyantahybridů je jednobarevných a teprve nové odrůdy jsou také vícebarevné. Slouží především k výsadbě záhonů, kde působí celistvou barevnou plochou. Mají mít stejnoměrný růst a vyrovnaný vývoj, aby v záhonech nevznikaly mezery, a samy se čistit, tj. odkvetlé květy samy od sebe odpadávat. Nejsou plně zimovzdorné, ale o něco odolnější než velkokvěté růže. Bohatě kvetou a vyžadují dobrou výživu. Keře mnoho neřežeme, hlavně odstraňujeme slabé výhonky. Dosahují výšky od 35 do 80 cm a výjimečně až 120 cm. Odrůdy volíme podle účelu. Pro zahradní záhony, k vysazování ve větších množstvích: Dagmar Späth - bílá, Hobby - korálově růžová, Orange Triumph - oranžově šarlatová, Sarabande - oranžově červená. Pro malé zahrady, jednotlivě nebo v malých skupinách: Alain - krvavě červená, Concerto - oranžově červená, Fanal - svítivě červená. Jako solitérní

keře, volně rostoucí a málo zastříhované: Märchenland - růžová, Olala - krvavě červená, Feuermeer - ohnivě červená. Stále větší pozornosti se těší další skupina mnoho-
květých růží, zvaných Floribundy. Floribundus znamená bohatě kvetoucí. Vznikly křížením velkokvětých růží s polyantami. Od velkokvětých přejaly krásnou stavbu plnějších květů, vůni a částečně i barvy, od polyant zdravý růst a množství květů. Ušlechtilé květy vyrůstají v menších nebo větších svazcích téměř po celé léto. Jsou mezi nimi: Kordes Sondermeldung - cihlově červená, Lili Marleen - tmavočervená, Elysium - čistě růžová, Golden Slippers - zlatožlutá, střed červenožlutý.

Z floribund vyšla Floribunda grandiflora s květy, jež jsou již zcela k nerozeznání od květů čajohybridů a někdy i stojí jednotlivě na dlouhých stoncích. První nového typu byla „The Queen Elizabeth Rose“, jež v roce 1955 vzbudila velkou pozornost. Zdravá a bujná, 120 cm i více vysoká, dává téměř bez přerušení bohatství růžových květů, vhodných i k řezu. Silně řezaná roste bujněji a zbytečně se vysílují. Dalšími odrůdami toho typu jsou: Garden Party - sírově žlutá s okrajem bělorůžovým, Golden Giant - zářivě zlatožlutá, Diamant - rumělkově šarlatová. Náhodným křížením vzniklá floribunda „Garnette“ překvapila svými vlastnostmi a založila novou skupinu typu garnetek s množstvím květů, jež dlouho vydrží ve vodě svěží a rostlina rychle opakuje květ. Nízké keříky, nejvýš 50 cm, dají až 60 květů za rok. Kupř. Carol - růžová, Garnette - tmavočervená, Golden Garnette - zlatožlutá, Marimba - korálově růžová, Zorina - lososově červená, Sonora - žlutá s růžovým nádechem.

Zakrslé a miniaturní růže

Zakrslými růžemi jsou nazývány odrůdy, vyšlé z *Rosa chinensis*, var. *Minima*, tvořící nízké keříky s drobnými květy, z nichž nejstarší *Rosa roulettii* má kvítky růžové. Nové růže miniaturní dosahují kolem 25 cm výšky a dávají množství květů, kupř. Eleanor - lososově růžová, Lollypop - světlivě červená, Little Flirt - dvoubarevná červená a žlutá. Hodí se do menších skupin, na obruby záhonů, do truhlíčků a květináčů na balkónech a oknech, i do skalek.

Pnoucí růže

Dlouhé výhonky pnoucích růží nerostou vzpřímeně, ale sklánějí se. Vysázeny na terasách a svazích mohou být ponechány svému růstu, ale zpravidla je pěstujeme na plotech, domovních zdech, loubích a perlogách, kde je musíme připevňovat. Potřebují místo, v řadách odstup dva až tři metry, u bujných odrůd ještě více. Řezat se mají málo, hlavně odstranit odumřelé a přestárlé výhony. Kvetou jednou, některé dvakrát a jiné téměř po celé léto. Květy mají jednoduché nebo plné, jednotlivě nebo po několika na stonku, případně i v celých shlucích. Mnché se tvarem poupěte i květu podobají čajohybridům a můžeme je řezat do vázy. Některé dobře vzdorují mrazu, zvláště nové odrůdy *Rosa Kordesii*. Známé jsou kupř.: New Dawn - světle růžová, plná, až 2,5 m vysoké, Quinée - tmavočervená, velmi plná, 3-4 m, Coral Dawn - korálově růžová, až 3 m, Leverkusen - žlutá, plná, až 3,5 m, Sympathie - sametová tmavočervená, až 3,5.

Sadové a botanické růže

Působí krásou celého keře a sázíme je zpravidla volně, v trávníku. Ve starších příručkách čteme, že sadová růže do zahrádky nepatří. Autoři měli plnou pravdu: tehdejší sadové růže zabíraly veliký prostor rozloženými, mnohametrovými výhony. Dnešní sadové růže jsou tak skromných rozměrů, že mohou zdobit i malou zahrádku. Hojně kvetou na starém dřevě, řez nepotřebují, jen úpravu keře a odolávají mrazu i chorobám. Málo jsou vysazovány, ač jsou mezi nimi překrásné odrůdy, jež kvetou již brzy z jara. Kupř. Lichtkönigin Lucia - žlutá, až 150 cm vysoká, Cocktail - červená, 100 cm, Dirigent - červená, až 120 cm, Hamburg - šarlatově červená, až 150 cm, Schneewitchen - čistě bílá, až 100 cm, Zitronenfalter - žlutá, 120 cm. Z botanických růží uvádíme alespoň Rosa centifolia, var. muscosa - známá jako „mechová růže“, výška 150 cm, Rosa gallica - růžovočervená, až 2 m, Rosa hugonis - žlutá, až 2 m, Rosa moyesii - karminově červená, až 2 m. Rosa xanthina - zlatožlutá, až 150 cm. Nebylo hovořeno o růžích stromkových - není to zvláštní druh ani odrůda, jak se ještě někdo domnívá. To je prostě keř, naštěpovaný na vysoké podnoží, která tvoří vyšší nebo nižší kmen a může tak být upravena kterákoli růže velkokvětá, mnohokvětá, ba i pnoucí. Přehled dokazuje, že růži můžete pěstovat v každé zahrádce, dokonce i v bytě na okně, jen nalézt vhodné stanoviště a zvolit přiměřený tvar.

Volba stanoviště

Stanoviště pro růže má vyhovovat estetickým požadavkům a splňovat i požadavky růží samých. Milovník růží obvykle vypočítá, kolik má různých odrůd a vzácných novinek, ale málokdy uslyšíte, jak je má vysázeny, jak má upraveny jejich záhony. A přece zahrádka růžaře, to by mělo být takové malé rozárium i třeba s pergolami, loubím z růží apod. Vzhledná úprava má být cílem, kdežto pestrá sbírka růží jenom prostředkem k jeho dosažení. V krásné růžové zahradě nebude mnoho odrůd, ale budou to ty nejmilejší, po více kusech, též růže pnoucí a stromkové, rovněž udržovaný trávník a případně cibuloviny, trvalky, okrasné keře. Sbíрку, směs rozličných odrůd, umístíme ve zvláštním oddílu.

Ke splnění požadavků růží je třeba dostatku světla, tepla, vláhy a živin v půdě. Celodenní sluneční úpal, zvláště u jižních stěn, těžko snášejí, právě tak jako polohu větrnou. Velkokvětým se dobře daří i v polostínu, sadové žádají plné slunce. Ve stínu se nedaří žádným růžím, trpí chorobami a škůdci, dřevo nevyzrává a rostliny snáze zmrznou. Pod stromy jsou ochuzovány o živiny a vláhu.

Půda

Růže rostou dobře v hluboké, písčitohlinité půdě, lehčí, nepříliš suché, ale ne trvale zamokřené. Do těžkých půd přidáváme rašelinu, písek a kompost. Kyselé zlepšujeme vápněním a nejlépe odstraněním silné vrstvy země a nahrazením mírně alkalickou půdou, jež růžím svědčí nejlépe. Okolní kyselá půda ji bude časem ovlivňovat - nenapomáhejme hnojivy s kyselou reakcí. Do písčité půdy přidáme rozložený hnůj nebo dobrý kompost s hnojivou rašelinou, drnovkou, příp. lehkým jílem. Nejužívanější podnož, Rosa canina, tvoří dlouhé kořeny, a proto kypříme půdu na dva

rýče. Do spodní vrstvy smí být přidána jediné Thomasova moučka.

Sázení

Růže je nejlépe sázet na podzim, od 15. října do mrazů. Spon se řídí bujností odrůdy i kvalitou půdy. U silně rostoucích vystačí 5 keřů na 1 m², středně a slabě rostoucích může být více, třeba až devět – a to ještě nehovoříme o tzv. miniaturních růžích. Sazenice zbavíme listů a výhony seřízneme asi na 5 až 6 oček. Keře, které byly déle na cestě, vložíme na 24 hodiny do vody. Kořeny řežeme co nejméně, odstraníme jen poškozené. Řezné rány se lépe hojí po namočení v kaši z ornice s kravincem. Pod kořeny nedáváme hnůj ani jiná hnojiva, jen kompost a nejvýš trochu Thomasovy moučky, promísené se zemí na dně jamky. Hnůj můžeme z jara zakopat navrch. Kořeny v jamce rozložíme a dobře prosypeme zemí s kompostem. Pozor na ostré ohyby: často z nich vyrážejí plané výhony, tzv. vlky! Když je jamka téměř plná, přišlápneme zem a vydatně zalijeme. Teprve potom zeminu doplníme a ještě nakopčeme. Místo očkování musí zůstat i po slehnutí asi 4 cm pod povrchem půdy. Stromkovým růžím nejdříve zarázíme kůl a stromek vsadíme šikmo, aby s kůlkem svíral úhel asi 30 stupňů. Snáze růži sehneme při zazimování.

Pozdě dodané růže založíme přes zimu v šikmé poloze, zahmuté zemí. Při jarním sázení zvláště důkladně zaléváme. Výhony seřízneme hned na 2 až 3 očka, nakopčeme a navršenou zem odstraníme nejdříve po třech týdnech.

Zimní ochrana

Nejllepší ochranou je zakrytí zemí, nebo zemitým kompostem. Před příchodem mrazů odřízneme nevyzrálé konce výhonů, keře odlistíme a navršíme na ně kyprou zem nebo kompost. Později můžeme přidat chvojí. Stromkovým odlistíme korunky a po zkrácení o nevyzrálé konce výhonů stáhneme je motouzem. Opatrně je skloníme a háčkem upevníme k zemi, prosypeme zeminou a navršíme ještě asi 15 cm vysoko. Kmínky chráníme před sluncem chvojím nebo papírem, příp. zemí. Pnoucí růže na konstrukcích obalíme papírem, pytlovinou, stíníme chvojím. Nejlépe šlahouny sejmout, položit na zem a zahrnout zeminou. Nikdy, ani pro starší, neohebné stromky, nepoužíváme obaly z fólie! Kryt odstraňujeme od začátku dubna, ne za slunečných dnů.

Řez

Řezem dostane keř i korunka šlechtěné růže správný tvar a vzhled. V popisu tříd bylo uvedeno, jak které odrůdy řezat. Řez provádíme zásadně na jaře, řežeme vždy nejméně 5 mm nad očkem. Hlubokým řezem, kdy necháváme málo oček, docílíme málo výhonů, jež dají velké, ale nemnohé květy na dlouhých stoncích k řezu. Dobrou výživou o zálivkou doplňujeme ztrátu dřeva i živin. Záhonové růže netřeba tak krátce řezat, sesadíme je asi na polovinu délky výhonů. Občasně, podle vzrůstu odrůdy za 3 až 5 let, zasáhne do starého dřeva a hlubším řezem provedeme zmlazení.

Péče během léta

Půdu udržujeme stále kyprou, škrálop po dešti a zálivce rozrušujeme mělkým okopáváním. Když dodržíme při sá-

zení keřů správné vzdálenosti, listový obrost utvoří souvislý kryt půdy a při prudkém dešti první náraz zachytí listy, vlaha stéká volněji a neutluče zem. Hojný, zdravý list brání vyschnutí a přehřátí půdy a ve stínu se nedaří plevelům.

Z jara důkladně zaléváme vždy asi po 10 dnech. V suchém letním období a v době květu jednou týdně kolem keřů v takovém množství, aby voda prosákla do hloubky 50 cm. V půdách propustných a vysýchavých úměrně častěji. Nemá význam zalévat růže každý den a jen povrchně. V prvním roce po vysazení nepotřebují růže příliš hnojení, později je nutná pravidelnost, žádný rok nevynechat. Řídíme se stavem rostlin a půdy. Ve velmi těžkých, hlinitých půdách hnojíme jen na podzim a dáváme na 1 m² asi 200 g plného hnojiva, jako je Cererit. Ve středně těžkých a lehkých půdách hnojení rozdělujeme, dáme v podzimu asi 100 až 150 g a stejnou dávku na jaře. Doplňujeme proleželou chlévskou mrvou a dobrým kompostem. Příkúpký, vzniklé přihnutím růží na zimu, vyplníme hnojem a z jara zakryjeme rozhrmovanou zemí. Pro hnojení diferencované podle schodku živin v půdě připomínáme, že růže nesnášejí draselná hnojiva s větším obsahem chlóru, nadbytek fosforu tlumí výrazné barvy květů a škodí i nadbytek dusíku, podporuje choroby a dřevo nevyzrává. Od července dusík vůbec nedáváme.

Víky záhy vytrhneme do strany, anebo raději vyřizneme až na kořenu. Odkvetlé květy hned odřezáváme s jedním nebo dvěma listy, až na nejbližší zdravé, ven směřující očko.

Choroby a škůdci

Alespoň nejčastější: Listová mšice - nepadá brzy z jara mladé, měkké výhonky a květné stonky. Účinný je postřik Fosfotionem 0,3 % již při objevení prvních mšic, opakovaný dvakrát až třikrát v týdenních intervalech.

Černá skvrnitost - houbová choroba listů, která se zvláště rychle šíří za vlhkého, teplého počasí. Podporuje ji stříkání přes listy místo zalévání. Ochranou je postřik 1 % roztokem Perozinu, vícekrát opakovaný. Rostliny posilujeme draselnými a fosforečnými hnojivy. Růžové padlí - houbová choroba, rovněž ovlivňována počasím. Při objevení nepatrných příznaků stříkáme roztokem 0,5 až 0,7 % Sulfokolu K, nebo poprašujeme mletou sírou „Sfinx“ - později málo pomůže. Stříkáme v podvečer, za velkého tepla roztok ředíme, aby nepálil.

Organizování přátel růží

Již v minulém století byly zakládány společnosti přátel růží ve Francii, Anglii, Německu a jinde. V Polsku bylo v roce 1958 založeno Polskie Towarzystwo Miłośników Róż. U nás vznikla v roce 1926 podobná společnost z podnětu arch. Josefa Vaňka, ale později zanikla. I v současné době vzrůstá obliba královny květin a počet jejich obdivovatelů a přátel. ČOZS se ujal iniciativy a sdružuje milovníky růží ve svých specializovaných odborech a specializovaných základních organizacích, kde jim umožňuje plné odborné využití. Velmi agilní na tomto úseku je specializovaná základní organizace Rosa klub Praha.

Napsal: Jaroslav Havlů

Pro své členy vydává ÚV Českého ovocnářského a zahrádkářského svazu, Praha 1, Jilská 24.